

Vergeeten heldin Bertha von Suttner schreef een anti-oorlogsklassieker en kreeg als eerste vrouw de Nobelprijs voor de Vrede

13

Hoe studentenpartij LVS zichzelf opblies

5

Een slepend conflict heeft tot leegloop geleid bij LVS. Tot aan de verkiezingen verdwijnt de partij uit de medezeggenschap. 'Dit is niet uit te leggen'

11

Lessen Wat je kunt leren van The Beatles

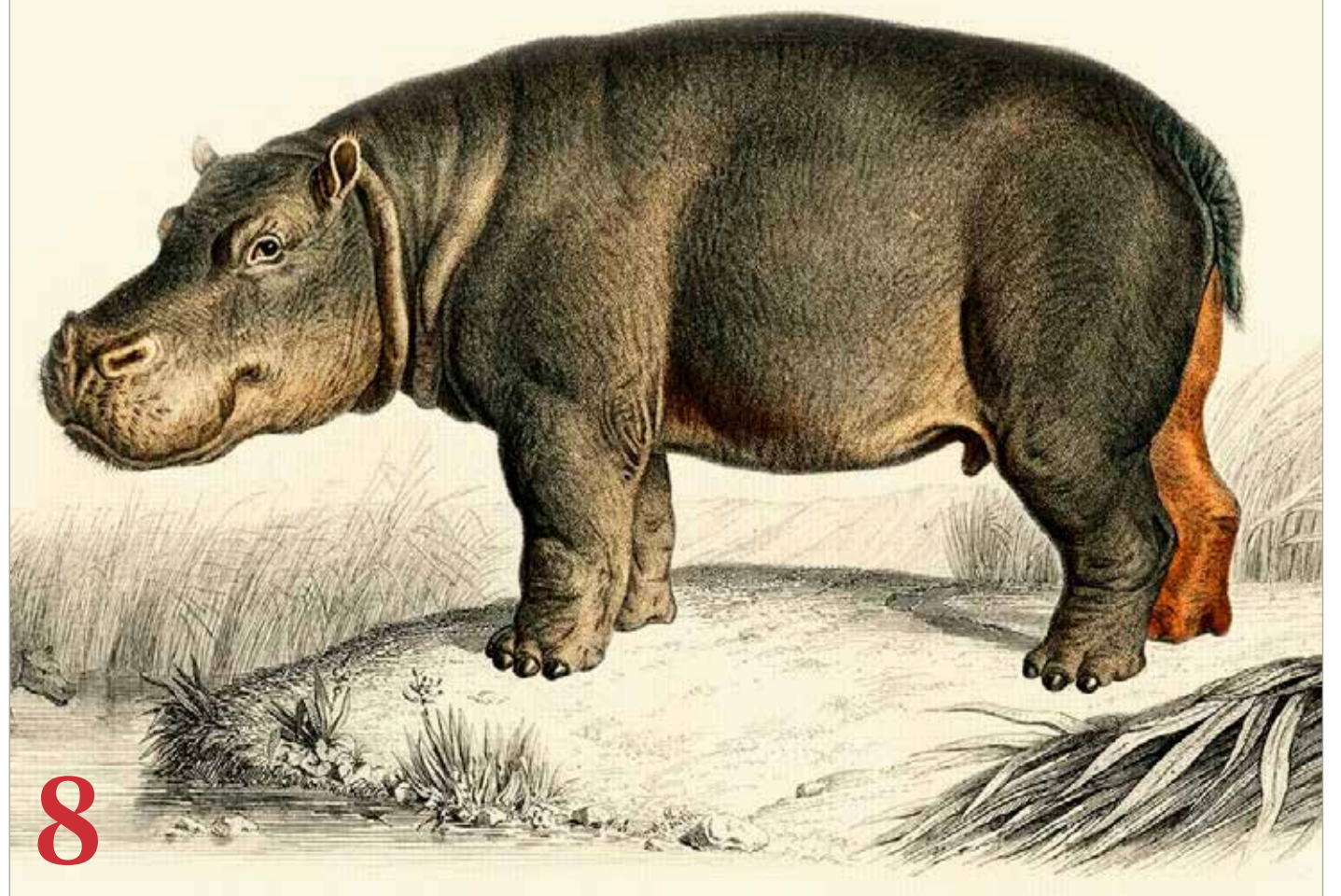

2

150 jaar Njord Het winnen van de Varsity blijft 'een lastig sprookje', constateert de studentenroeivereniging op haar verjaardag

Nijlpaarden op drift

Dankzij drugsbaron Pablo Escobar ontstond er een ware plaag: zijn uit Afrika overgevlogen nijlpaarden planten zich voort in de Zuid-Amerikaanse jungle

8

Wanneer gaat DUWO het voorschot terugbetalen?

Studentenwoningcorporatie DUWO is al meer dan een half jaar te laat met het terugbetalen van servicekosten over 2022. Huurders weten nog altijd niet of en wanneer ze hun voorschot terugkrijgen.

DOOR POL KOOPMAN

Voor de meeste huurders is het een formaliteit, het jaarlijkse miltje waarin de verhuurder aankondigt wat er in het afgelopen jaar aan servicekosten is besteed. Valt dit bedrag lager uit, dan krijgen huurders het te veel betaalde bedrag terug.

Voor bewoners van studentencomplex de 'Zwarte Dozen' aan het Hildebrandpad is echter al sinds juni 2023 onduidelijk waar ze precies aan toe zijn.

Duwo rekent servicekosten bovenop het kale huurbedrag. Het is bedoeld voor gas, water en elektriciteit maar ook voor het onderhouden van gemeenschappelijke ruimtes. Huurders betalen hier maandelijks een vast bedrag voor bij wijze van voorschot. Wettelijk is Duwo verplicht om uiterlijk een halfjaar na het einde van het jaar met een overzicht te komen over de daadwerkelijk gemaakte servicekosten.

'Ik woon hier al drie jaar en de afgelopen jaren is er steeds in oktober/november pas terugbetaald', zegt bewoner Pepijn Kruiswijk. 'Ook dit jaar waren ze weer te laat, maar nu blijven ze de uiterste datum alsmat opschuiven.'

In juni excuseerde Duwo zich een eerste keer. Er was een nieuw softwaresysteem ingevoerd waardoor het allemaal wat langer duurde. De woningcorporatie beloofde voor het einde van het jaar klaar te zijn. Dat bleek te optimistisch ingeschat. In december schreef het bedrijf zich 'echt in de laatste fase van de afre-

ningen' te bevinden.

Toch bleek ook dit niet waar. Op 23 januari 2023 schreef Duwo 'nog steeds verrast' te worden door technische problemen. 'We verwachten nog tot 31 maart nodig te hebben, maar door de situatie kunnen we dit helaas niet garanderen.'

Kruiswijk hekelt de werkwijze van Duwo. 'Het gaat om een niet onaanzienlijk bedrag, gauw toch wel zo'n 400 tot 500 euro. Zeker als je als student niet veel te besteden hebt, is dat wel een hoeveelheid geld waarop je rekent.'

'Als Duwo als ogenschijnlijk betrouwbare verhuurder dan zegt dat het, bijvoorbeeld, eind januari komt en het wordt wéér uitgesteld dan heb je toch ineens een financieel probleem. Ik vertrouw Duwo, maar door dit soort gedoe wordt het wel steeds lastiger.'

Duwo zegt de frustratie te begrijpen. Volgens een woordvoerder ligt de oorsprong van het probleem in de bedoeling om huurders tegemoet te komen.

'Vanwege de enorm gestegen energieprijzen voorzagen we eind 2022 al dat als we niet zouden ingrijpen huurders het jaar erop echt veel meer aan servicekosten zouden moeten betalen. Dat wilden we te allen tijde voorkomen. In samenspraak met huurdersorganisaties hebben we begin 2023 dat bedrag al verhoogd en deze vanaf juli van dat jaar ook weer verlaagd toen we geregeld kregen dat ook studenten recht hadden op tegemoetkoming. Dat heeft de schade enorm beperkt, maar heeft een enorm beslag gelegd op onze financiële afdeling.'

Over het nieuwe softwaresysteem vertelt de woordvoerder: 'Het invoeren van gegevens van al onze complexen levert zoveel handwerk op. We proberen er eerlijk over te communiceren. Ik meen het echt als ik zeg dat we alles op alles zetten om te zorgen dat het zo snel mogelijk is opgelost.'

'Onvoldoende oog voor seksueel geweld'

Aan universiteiten en hogescholen is er nog te weinig kennis en bewustzijn over seksueel grensoverschrijdend gedrag en de mogelijke gevolgen daarvan. Dat concludeert regeringscommissaris Mariëtte Hamer in een rapport.

DOOR MARK REID

Hamer kreeg vorig jaar april van de missionair onderwijsminister Robbert Dijkgraaf de taak om een cultuurverandering op gang te brengen die 'moet gaan leiden tot een samenleving waarin we op een gelijkwaardige en respectvolle manier met elkaar omgaan en waarin seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld niet meer of veel minder zal voorkomen'.

In totaal doet Hamer negen aanbevelingen. Zo raadt ze de minister aan om de kennis en bewustwording over seksueel grensoverschrijdend gedrag en geweld binnen het hoger onderwijs te vergroten, het instellen van gesprekken over onwettelijk gedrag binnen instituten te bevorderen, en het geven van leiderschapstrainingen aan bestuurders. Verder raadt ze aan om met bestuurders

te praten over de reikwijdte van zorgplicht die Dijkgraaf wil instellen voor het hoger onderwijs. Daarvoor moeten volgens de regeringscommissaris afspraken gemaakt worden over de posities van vertrouwenspersonen en ombudsfunctionarissen, moeten er consequenties verbonden worden aan het breken van gedragscodes en moeten er transparante klachtenprocedures worden opgesteld. Op dit moment blijkt uit de cijfers dat veel mensen die het slachtoffer worden van seksueel wangedrag daar geen melding van maken, omdat ze dat niet willen, durven of omdat ze geen vertrouwen hebben in de klachtenprocedures.

Hamer werd in 2022 ingesteld als regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld in de nasleep van de #MeToo-beweging en het schandaal bij *The Voice of Holland*. Afgelopen zomer tekenden Hamer en een aantal studentenorganisaties al een pact om seksueel geweld en grensoverschrijdend gedrag onder studenten tegen te gaan. Aanleiding daarvoor was een incident bij het Amsterdams Studentencorps waar leden van de vereniging vrouwen tijdens een toespraak uitmaakten voor 'sperma-emmers'.

Het zogeheten Kipzooien op de sociëteit van Njord, in 2003.

'Bijt je niet stuk op de Varsity'

Studentenroeivereniging Njord vierde haar 150-jarige bestaan met een symposium over het winnen van gouden medailles, de impact van de seksuele revolutie op roeien en natuurlijk: die vermaledijde Varsity.

DOOR POL KOOPMAN
FOTO TACO VAN DER EB

'Het butterfly-effect', vraagt een bestuurslid van Njord met gevoel voor drama aan het publiek in de sociëteit Minerva: 'Heeft daar iemand wel eens van gehoord? Dat is het idee dat één kleine beweging, één vleugelslag bij wijze van spreken, hele grote gebeurtenissen teweeg kan brengen. Zo is het ook met dit symposium gegaan. Hoe bijzonder is het nu helemaal dat dit eerst als een idee ontstond en we hier nu met zijn allen bij elkaar zitten?' Voormalig wielrenster Leontien van Moorsel trapt af, op het congres waarmee de roeivereniging zondag haar 150e verjaardag viert. De oud-winnaar van de Tour de France en meervoudig Olympische kampioen vertelt over haar sportcarrière.

'Als je iets wil bereiken doe je dat te allen tijde samen. Ik durf te wedden dat iedereen hier in de zaal goud op de Olympische Spelen kan halen.' De aanwezigen, variërend van afgetraind tot wat lijviger, van jong tot grijs en kalend, kijken elkaar veelbelovend aan. 'Zolang je uiteraard de juiste mensen om je heen hebt om je ook een beetje in balans te houden.' Van Moorsel kampte een periode met anorexia en vertelt daar openhartig over. 'De Tour winnen was voor mij een nachtmerrie. Ik had het welverdiende glas champagne nog niet opgedronken of ik was al bezig met berekenen hoeveel calorieën het wel niet bevatte. Diezelfde middag heb ik nog zitten trainen.' Uiteindelijk kwam ze er met de hulp van haar familie en man weer bovenop. 'Sporten is altijd

meer verliezen dan winnen. Tegen van jezelf houden en in balans zijn kan geen enkele Olympische zege op, dat kan ik jullie garanderen.' Op de vraag of ze het anders zou aanpakken als ze het opnieuw kon doen, antwoordt van Moorsel: 'Voor het grootste deel wel, maar geen topsport meer. Ik zou als fan willen terugkomen.' Universiteitshistoricus Pieter Slaman vertelt vervolgens over de veranderingen die Njord heeft doorgemaakt vanaf haar oprichting in 1874 tot nu. 'U moet zich voorstellen dat de sfeer waarin er werd geroeid compleet verschilde van die van vandaag. Toentertijd waren er ongeveer 900 studenten aan de Leidse universiteit ingeschreven, allemaal mannen. Slechts een stuk of 50 was géén lid van het corps. We hebben het dus over bourgeoisie: kinderen van bestuurders, magistraten en artsen: kortom, de culturele en rechtstatelijke elite.'

Slaman vertelt over het moderne verenigingsleven: 'Tegenwoordig doet één soort vereniging het erg goed, het type vereniging dat flexibel is en haast geen engagement van haar leden verwacht. Traditionelere verenigingen als Njord zien zich in een lastige balanceeract. Enerzijds wil je met de tijd meegaan, maar anderzijds is er een minimum aan engagement nodig om een vereniging zoals deze in leven te houden.' Over dat verleden en die toekomst debatteren, tot slot, de oud voorzitters van de afgelopen vijf decennia. 'Het winnen van de Varsity is Njord haar allerhoogste doel', luidt direct de eerste stelling. Njord won de roeiwedstrijd voor het laatst in 1988. Pancras Hogendoorn, voormalig coach en voorzitter in 1984, is het met de stelling oneens. 'Njord gijzelt zichzelf enorm met dat vraagstuk. Voor het winnen van de Varsity is een juiste structuur en cultuur vereist. Is die er niet, en dat komt voor, dan win je simpelweg niet, maar je moet je er niet op stukbijten dan. Dat leidt alleen maar tot frustratie.'

Leonore Albers, voorzitter in 2014 deelt de mening van haar voorganger. 'Ik ben het eens met het eerste deel van de stelling "Njord wint" want dat kunnen we op zoveel méér manieren doen dan enkel met die Varsity. Staat de fundering, dan komt de rest vanzelf.' 'De Varsity is een sprookje waarin we willen geloven', stelt Elpidha Efratiates, voorzitter in 2004. 'Een sprookje, zeker', stelt huidige voorzitter Leendert Liefers. 'Maar een lastig sprookje.'

Naar wie moeten we luisteren als de rector het niet weet?

Agaath Boot-Van Til, beter bekend als 'Boze Beppie' dan wel fietsmevrouw, is niet meer.

Ze wist je er altijd mooi op te wijzen dat fietsen op de busbaan bij Leiden Centraal niet de bedoeling is: 'Afstappen!!!'

Hiermee komt er een einde aan een tijdperk. Het triumviraat dat heerste over Leiden, bestaande uit Carel Stolker, Henri Lenferink en ons Agaath, is hiermee voorbij.

Het is afwachten wie onze nieuwe burgemeester wordt, ik zet mijn geld op Alexander Pechtold. De post van een nieuwe fietsverkeersregelaar met een permanente zenuwinzinking is dus vanaf nu ook vacant.

De laatste rustige boei in deze lege zee van Leidse ellende is Hester Bijl. Althans, dat zou ze moeten zijn.

Waar Boze Beppie stelling nam op het moment dat het nodig was, of je het er nou eens mee was of niet (meestal niet), daar kan onze rector magnificus wel wat van leren. Een aanrader is het interview met Bijl in het programma 'Na 7/10, antisemitisme in Nederland' te bekijken. Het begint al snel wat klungelig. Ze wordt van 'beide' kanten in de kwestie Israël-Palestina aangevallen in het kader van hoe en wanneer er plaats op de universiteit is voor een protest.

'Je doet het dus nooit goed', zegt interviewer Rob Oudkerk en Bijl zegt opgelucht en geraakt: 'Inderdaad, je doet het nooit goed!'

Nu oogt dit al snel wat sneu en is dit PR-technisch niet ideaal. 'Je doet het nooit goed' is iets wat je tegen je echtgenoot zegt terwijl je op diens schouders uithuilt op een avond na werk.

Wat erna volgt, verdient ook geen schoonheidsprijs. Want hoe zit dat nou, wil Oudkerk weten, een docent die doceert over de Israëlische ontstaansgeschiedenis en tegelijkertijd tijdens protesten oproept tot het bombarderen van Tel Aviv? Best een redelijke vraag, lijkt mij, helemaal gezien er nogal wat studenten met een Joodse achtergrond zich meermaals hebben uitgesproken tegen

antisemitisme in het algemeen en over deze specifieke docent. Bijl verschuilt zich achter de privacy van de docent, want ja, de universiteit is immers ook een werkgever. Inderdaad: zo doe je het nooit goed. Om het nog erger te maken grijpt de voorlichter in: de vraagstelling is 'een kruistocht' en 'geen zoektocht'.

Ik heb een hekel aan gestroomlijnde PR maar ik weet ook: nooit tijdens een interview ingrijpen als voorlichter want dat komt altijd (echt waar: altijd) op beeld of in de tekst terecht.

Het lijkt alsof Hester Bijl niet echt weet wat haar rol nou eigenlijk is. Aan de ene kant verschuilt ze zich achter het feit dat ze een werkgever is, dat klopt inderdaad. Ze fungeert in haar rol eerder als een voorzitter van een lokale duivenvereniging dan wat ze eigenlijk in *all but name* is: een politica.

Let wel: een politicus kan ook onpartijdig zijn, kijk maar eens naar het burgemeesterswezen. Het lijkt alleen alsof ze die rol nog niet omarmd heeft. Bij 'gevoelige' kwesties zou het voor een Leidse rector nogal makkelijk moeten zijn, het staat op het embleem, gewoon (zoals Carel Stolker heel vaak deed) wijzen op 'Praesidium Libertatis'. Maar zelfs de makkelijkste en toch politieke dekmantel van het bolwerk der vrijheid komt er nog niet uit. En dat is jammer, want Hester Bijl is de enige persoon op de Universiteit Leiden die in kwesties als deze de rol van de scheidsrechter zou moeten hebben. Naar wie moeten we dan luisteren als het gaat om wat en wel en niet mag op de universiteit?

Wie goed kijkt, ziet nog veel ongelijkheid

De ongelijkheid is nauwelijks toegenomen, doordat steeds meer vrouwen uit lagere inkomensgroepen zijn gaan werken, blijkt uit Leids onderzoek in opdracht van FNV. Maar achter de cijfers gaat een hoop onrecht schuil. Vooral onder mannen.

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN
FOTO TACO VAN DER EB

Terwijl de welvaart in Nederland in de afgelopen veertig jaar met ruim vijftig procent is toegenomen, is ook de inkomensongelijkheid met twaalf procent gestegen. 'Het is interessant om te kijken wat daarachter zit', stelt Egbert Jongen, die sinds november vorig jaar hoogleraar economie en sociaal-economisch beleid is. 'Waar komt de toename in welvaart vandaan en hoe kan het dat de inkomensongelijkheid relatief stabiel is gebleven terwijl er toch veel op de arbeidsmarkt veranderd is?' Jongen en zijn collega Heike Vethaak kwamen meer verrassende uitkomsten tegen. 'Zo zijn we met name rijker geworden doordat vrouwen meer zijn gaan werken', zegt Jongen. 'In de jaren '70 bungelden we in Europa onderaan als het gaat om de participatie van vrouwen op de

arbeidsmarkt, nu staan we net onder Finland in de wereldtop. We zijn als een komeet alle andere landen voorbijgeschoten.' Met name vrouwen in lagere inkomensgroepen gingen meer werken, maar dat is volgens Jongen maar deels te danken aan een verandering in financiële prikkels. 'Dat je tegenwoordig meer netto overhoudt, heeft wel enigszins bijgedragen. Maar met name de veranderende opvattingen over het combineren van werk en zorg zijn hiervan de oorzaak. Als je mensen veertig jaar geleden vroeg of een moeder met jonge kinderen moest gaan werken, kreeg je heel andere antwoorden dan nu. Tegenwoordig zijn de mensen die het geen goed idee vinden in de minderheid en die minderheid bestaat voornamelijk uit mannen.' Toch is de welvaartstoename minder groot dan

verwacht, stelt de hoogleraar. 'Vrouwen nemen over het algemeen vaker zorgtaken op zich. Uit eerder onderzoek is zelfs gebleken dat wanneer mannen en vrouwen dezelfde baan uitvoeren, vrouwen nog steeds vaker de informele zorg op zich nemen. Die zorg heeft ook een bepaalde waarde. Dus ja, in financiële zin is de welvaart toegenomen. In termen van brede economische welvaart, is die toename wat minder groot.' Toch ziet Jongen wel voordelen om vrouwen te blijven stimuleren om te werken. 'Mensen moeten in principe zoveel werken als ze zelf willen. Maar in het kader van economische zelfstandigheid, is het verstandig dat vrouwen ook een eigen inkomen opbouwen. Uiteindelijk eindigt een aanzienlijk deel van de relaties in een scheiding en zo kun je als vrouw toch altijd op eigen benen blijven staan.' Tussen vaders en moeders ziet de econoom ook veel ongelijkheid. 'Na de geboorte van het eerste kind verandert er niet veel aan het salaris van de vader, maar het salaris van de moeder neemt met vijftig procent af. Vrouwen gaan vaak minder werken en nemen de zorg van de kinderen op zich. De inkomensverschillen tussen mannen en vrouwen mogen dan wel kleiner worden, maar op de achtergrond bestaan nog steeds grote verschillen.' Terwijl de inkomensverschillen tussen vrouwen onderling steeds kleiner worden, nemen die onder mannen juist steeds verder toe. Waar tussen 1981 en 2021 de inkomensverschillen tussen mannen met 22 procent toenamen, gebeurde bij vrouwen precies het tegenovergestelde: daalde de inkomensongelijkheid met 22 procent. 'Als de vrouwen in de lagere inkomensgroepen

niet zo veel meer waren gaan werken, was de gehele inkomensongelijkheid in het inkomen van huishoudens in Nederland een stuk meer toegenomen.'

Waarom ontstaat die groeiende ongelijkheid bij mannen? 'In de jaren '80 zie je de grootste inkomensdaling voor mannen in de lagere inkomensgroepen. Dat heeft deels te maken met toenmalig beleid. De werkloosheid liep hard op en om de werkgelegenheid te stimuleren, werd het minimumloon bevroren. Terwijl er ook aanzienlijke inflatie was. Het minimumloon in Nederland is daardoor in reële termen achtergebleven.'

Maar ook effecten van buitenaf hebben invloed op de toenemende inkomensverschillen tussen mannen. 'Lageropgeleiden worden vaker vervangen door technologische ontwikkeling, terwijl hogeropgeleiden er juist van profiteren.' Ook globalisering eist zijn tol bij de mannen in de lagere inkomensgroepen. 'Met name de productie die door de lagere inkomensgroepen wordt gedaan, verplaatst zich naar het buitenland.' Jongen en Vethaak merken verder op dat veranderingen in gezinssamenstelling aanzienlijk verschillen tussen lagere en hogere inkomensgroepen. 'Bij de laagste inkomensgroepen zien we dat er een flinke toename is in het percentage alleenstaanden en alleenstaande ouders en een sterke afname in het aantal kinderen. Het leven is als alleenstaande een stuk duurder: je kunt de kosten voor bijvoorbeeld voedsel of huur niet verdelen. Dat zorgt voor verdere ongelijkheid. Of we ons zorgen moeten maken over deze ontwikkeling, weten we nog niet.'

De minstverdienende mannen wonen over het algemeen ook in huishoudens met relatief lagere inkomens. 'Laagopgeleide mannen zijn vaker alleenstaand dan vroeger. Het kan er mee te maken hebben dat er steeds meer hoogopgeleide vrouwen zijn en zij minder snel een relatie aangaan met een laagopgeleide man.'

De gezinssamenstelling bij hogere inkomensgroepen zijn daarentegen veel gelijkjer gebleven. 'We zien dat de hogere inkomensgroepen juist meer kinderen zijn gaan krijgen. Een mogelijke verklaring daarvoor is dat het een statussymbool is geworden om veel kinderen te hebben.' De onderzoekers constateren dat het aantal werkenden met een vast contract verder is afgenomen en dan met name binnen de lagere inkomensgroepen. 'Je contract is bepalend voor hoeveel je verdient en hoeveel je kan lenen. Mensen met lage inkomens hebben steeds vaker een flexibel contract, terwijl dat voor mensen met hoge inkomens redelijk gelijk gebleven is. Dat maakt het bijvoorbeeld lastiger om een huis te kunnen kopen. Zo neemt de inkomensongelijkheid steeds verder toe.'

Jongen en Vethaak gaven een presentatie over het onderzoek aan onder andere ambtenaren en Kamerleden. De hoogleraar hoopt dat zij er verder mee aan de slag willen. 'We hebben het steeds over dat we rijker zijn geworden, maar veel Nederlanders zullen het zo niet ervaren. We merken dat bepaalde groepen zich herkennen in onze onderzoeksresultaten. In Nederland hebben we altijd gedacht dat we het goed voor elkaar hadden en hier de inkomensongelijkheid wel meevalt. Maar als je dieper kijkt, zijn de verschillen vaak groter dan we denken.'

Na een dubbele coup is LVS vleugellam

Een hoogopgelopen ruzie over een fusie heeft studentenpartij Lijst Vooruitstrevende Studenten (LVS) doen imploderen. Drie leden zijn geroyeerd, tientallen hebben hun lidmaatschap opgezegd. Tot de verkiezingen in april verdwijnt de partij uit de medezeggenschap. Hoe kon dit gebeuren?

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO TACO VAN DER EB

'Dit is eigenlijk niet uit te leggen.' De vraag aan het bestuurslid was hoe het in hemelsnaam aan buitenstaanders is te verklaren wat er met de Lijst Vooruitstrevende Studenten (LVS) is gebeurd. Hoe kan de studentenpartij in één maand tijd zo met elkaar overhoop liggen dat een kwart van de leden vertrekt? Laten we toch een poging wagen. Het startpunt voor de implosie was een amendement dat drie raadsleden vorige maand indienden. Daarin opperden zij om nog vóór de universiteitsraadsverkiezingen in april te fuseren met studentenpartijen ONS en DSP (spoiler: de andere partijen wisten daar niets vanaf en wilden dat niet eens, zie kader). Daarop schreven acht (oud-)raadsleden en (oud-)bestuursleden van LVS een brandbrief waarin ze hun zorgen over dit plan uitten: volgens hen verliep de procedure verkeerd en kregen leden onvoldoende inspraak. Om die boodschap kracht bij te zetten, zocht een van hen contact met de twee oprichters van de partij, die daarop de brief medeontdekkenden. Dat zette echter kwaad bloed bij de raad van advies en het zogeheten presidium (een orgaan dat controleert of procedures reglementair verlopen). Volgens de verenigingsregels is het namelijk verboden om interne informatie te delen met mensen die geen lid (meer) zijn van de partij, óók als het gaat om de oprichters. Het presidium sprak van 'geschonden vrouwen'. De enig passende straf: royerung van alle acht briefschrijvers. Maar het verenigingsbestuur, het enige orgaan dat tot royerment kan overgaan, weigerde dat te doen omdat er volgens voorzitter Lauren van IJl eerst onderzoek nodig was. Daardoor hadden de briefschrijvers nog wel toegang tot de Algemene Ledenvergadering (ALV) van zaterdag 9 december, waar de fusieplannen werden besproken. Maar daar werd de chaos compleet: het presidium nam de leiding van de ALV over en stuurde alle briefschrijvers weg. Daardoor bleven voornamelijk voorstanders van de fusie over, zei Van IJl destijds tegen *Mare*. >

ONS en DSP willen helemaal niet fuseren

Dat enkele leden van lvs wilden fuseren met studentenpartijen ons en dsp, was bij die partijen helemaal niet bekend.

'Het bestuur en ik waren zeer verbaasd', zegt universiteitsraadslid van ons Jurian Calis. 'We wisten niet dat dit speelde, tot we erover lazen in Mare. Twee jaar geleden is dit idee ook al eens de revue gepasseerd, maar het heeft nooit echt vorm gekregen. Voor ons heeft een fusie niet de hoogste prioriteit. Wij hebben onze eigen kleur en staan voor de actieve student die lid is bij verenigingen. Maar we zullen het er met onze leden over hebben hoe zij hier tegenaan kijken.'

Voorzitter van DSP Max Adams zegt ook niet betrokken te zijn geweest bij het plan te fuseren. 'We zijn wel altijd in voor samenwerking in de universiteits- en faculteitsraad, zoals we nu ook al doen. DSP richt zich op internationale studenten en de campus Den Haag. Daar gaan we mee door.'

> Vervolgens liet het presidium de leden stemmen over mogelijke terugkeer van deze groep naar de ALV. Een meerderheid stemde tegen, waarna werd gelachen en gejoeld. 'Dat vond ik heel erg vreemd en inhumaan', zei Van IJll over dat voorval.

Het lot van de briefschrijvers bleef echter onduidelijk. 'Er is hier geprobeerd een coup te plegen, maar wij gaan er alles aan doen om dit op een goede manier op te lossen', beloofde de bestuursvoorzitter. Dat was eind december.

Een maand later is duidelijk geworden welke desastreuze gevolgen het conflict over de (dus toch al kansloze fusie) heeft gekregen: lvs heeft zichzelf zo goed als ontmanteld. Hoe kon het zover komen?

'De briefschrijvers royeren was geen optie', zegt bestuurslid Albert Taal. Daardoor bleven er twee keuzemogelijkheden over. 'Of we stappen op, maar dan kunnen we de briefschrijvers niet meer beschermen, of we gaan door en schorsen tijdelijk de leden die zich op de ALV van 9 december hebben misdragen, zodat we in alle rust onderzoek kunnen doen naar alle gebeurtenissen.'

Het werd dat laatste. En zo kregen ongeveer dertig leden - meer dan een derde van het totale aantal - een mail waarin stond dat zij werden geschorst tot de ALV van 11 januari. Onder hen waren ook de twee leden van het presidium en de twee leden van de raad van advies. Taal: 'Het presidium heeft ons tijdens de ALV van 9 december aan de kant gezet en een groep leden zomaar uit de ALV gezet. Bovendien wilden ze dat wij alle acht briefschrijvers zouden royeren, terwijl slechts een van hen - die zich inmiddels heeft uitgeschreven - contact heeft gezocht met de oprichters. Dit alles vinden wij heel kwalijk.'

De raad van toezicht werd onder meer geschorst omdat het bestuur zich door hen gedwongen voelde de briefschrijvers te royeren, terwijl het bestuur eerst onderzoek wilde doen. Bovendien mag de raad van toezicht het bestuur alleen adviseren en niets opleggen. 'Het voelde als een motie van afkeuring', zegt Taal.

Ook nodigde het bestuur alle dertig leden uit voor een individueel gesprek. Nog geen derde daarvan gaf daaraan gehoor. Van het presidium en de raad van advies kwam niemand. 'Heel jammer', vindt Taal. Voor enkele leden werd de schorsing opgeheven na het gesprek, omdat zij konden aantonen niets onoorbaars te hebben gedaan of niet goed bleken te weten wat er aan de hand was. Een ander deel, plus de leden die niet op de uitnodiging van het bestuur zijn ingegaan, bleven geschorst tot de ALV van 11 januari.

Op die vergadering werden de aanklachten per geschorste persoon uit de doeken gedaan. De geschorsten kregen alsnog de kans hun verhaal te doen, waarna de leden mochten stemmen over hun lot: de schorsing terugdraaien, royeren of het lid zichzelf laten uitschrijven. 'Uiteindelijk heeft de ALV drie leden geroyeerd', vertelt Taal.

Een van hen is universiteitsraadslid Ebrar Kaya, tevens lid van de raad van advies. 'Er waren klachten over zijn persoon, maar daar kan ik niet te specifiek over zijn', zegt Taal. Wel erkent hij dat het gesprek in december tussen bestuursvoorzitter Lauren van IJll en Kaya, waarin Van IJll zich onder druk gezet voelde om de briefschrijvers per direct te royeren, eraan heeft bijgedragen.

Volgens Kaya is zijn royement 'onterecht', omdat alle dertig leden die zijn geschorst hun stemrecht kwijt waren. Alleen de aanwezigen die niet waren geschorst, konden stemmen over het lot van de geschorsten. 'Dit was dus in feite een machtsgreep door het bestuur.'

'Wie zet wie buitenspel?' reageert Taal. 'Het was een noodgreep, we zagen geen andere mogelijkheid. We hebben de geschorsten expliciet de mogelijkheid gegeven zich op de ALV te verdedigen. Bij andere verenigingen wordt er om minder geschorst.'

Ook denkt Kaya dat zijn Turkse achtergrond en de etniciteit van andere geschorste leden, een reden is voor de maatregel. Van de dertig leden die op de schorsings- en royementslijst van het bestuur stonden, komt een groot deel uit gemarginaliseerde gemeenschappen.'

Volgens het bestuur is die aantijging onzin. 'Ebrar probeerde zich tijdens de ALV te verdedigen door over discriminatie te beginnen. Maar ik heb hem geen inhoudelijk verweer horen geven. Wij zijn juist een vereniging die is gestoeld op diversiteit en inclusie.'

Kaya ontkent ook dat hij de uitnodiging voor een gesprek met het bestuur heeft afgeslagen. 'De uitnodiging was verzonden tijdens de kerstdagen. Ik ben hier na oud en nieuw op ingegaan met meerdere beschikbaarheden per dag.'

Still uit Reservoir Dogs (1992) van Quentin Tarantino

De twee andere geroyeerde leden zijn een oud-bestuurslid en faculteitsraadslid van fsw Eleanor Daw. Geen van de drie hebben voorsnog aangegeven in beroep te gaan. Maar daar blijft het niet bij. 'Ongeveer twintig leden hebben zich uitgeschreven', zegt Taal, vanwege onvrede over de gang van zaken of omdat ze de eer aan zichzelf wilden houden voordat ze zouden worden geroyeerd. 'We hadden ongeveer tachtig leden en zitten nu onder de zestig. Dat is een aanzienlijke aderslating', zegt Taal. Een groot deel van de opgestapte lvs'ers is namelijk raadslid in de universiteits- of faculteitsraad. 'Over een paar maanden zijn de verkiezingen weer, maar tot die tijd verliezen we flink aan politieke invloed. De raadsleden vertegenwoordigen lvs niet meer maar gaan op eigen titel verder, volgens mij levert niemand een zetel in.'

Een van de leden die zijn lidmaatschap heeft opgezegd, is universiteitsraadslid Jeppe Bandringa. Hij is een van de geschorsten en stond tijdens de ALV van 11 januari op de lijst om mogelijk door de leden te worden geroyeerd. 'Hij is een van de drie leden die het amendement over de fusieplannen heeft ingediend', vertelt Taal. 'Hij is niet ingegaan op onze uitnodiging voor een gesprek maar heeft in plaats daarvan zeven raadsleden een document laten ondertekenen waarin hij eiste de schorsing terug te

draaien. Als universiteitsraadslid heeft hij een voorbeeldfunctie, maar dit vinden wij hier niet van getuigen. Op de avond van de ALV kregen we het bericht dat hij zich had uitgeschreven.'

'Het was onmogelijk om nog lid te zijn', reageert Bandringa. 'Schorsing is een te heftig middel, want op de ALV kun je dan je stem niet meer laten horen. Daarmee heeft het bestuur een grote fout gemaakt.'

Bandringa zegt een gesprek te hebben geweigerd omdat het bestuur het in de uitnodiging 'een hoorzitting' noemde. 'Dat gaf het een dreigende toon en intimiderende sfeer. Als het niet onder zulke omstandigheden was aangekondigd en ik niet bij voorbaat was geschorst, was ik wel gekomen.'

Het bestuur erkent dat de term hoorzitting te stevig was. 'Dat was hoe we het in de aankondigende mail noemden', reageert Taal. 'Ik kan me voorstellen dat dat wat intimiderend overkomt. Maar in de daadwerkelijke uitnodiging noemden we het interview.'

Ook vindt Bandringa de brief aan het bestuur die hij liet ondertekenen door andere raadsleden om de schorsing terug te trekken verdedigbaar. 'Door zo veel leden het stemrecht te onttrekken heeft het bestuur de verenigingsdemocratie onmogelijk gemaakt. Wat mij betreft is het machtsmisbruik.'

Ook de twee andere raadsleden met wie hij het fusievoorstel indiende, hebben zich uitgeschreven. Bandringa kijkt met gemengde gevoelens terug op het amendement, waarmee alle ellende begon. 'Ons voorstel om al in maart te fuseren was ongelukkig. Dat is totaal onhaalbaar. Maar op den duur fuseren, daar stond ik achter.'

Zowel Kaya als Bandringa gaan op persoonlijke titel door in de universiteitsraad. 'Ik blijf samenwerken met de andere raadsleden die vertrokken zijn bij lvs', zegt Kaya.

Taal ziet 'een goede kans' dat de vertrokken leden samen een nieuwe partij gaan oprichten. Ironisch genoeg zou dat betekenen dat de universiteit in plaats van minder partijen - het doel van een fusie - juist méér partijen krijgt. Bandringa en Kaya zeggen dat er nog geen sprake is van een nieuwe partij.

De briefschrijvers zijn opgelucht, zegt een erelid dat anoniem wil blijven. 'Wij voelen opluchting dat we niet zijn geroyeerd. Tegelijkertijd is deze hele gang van zaken niet wat we voor lvs hadden gewild. Dat vinden we jammer.'

Omdat niet alle geschorste leden op 11 januari aan de beurt zijn gekomen, gaat de ALV donderdag 25 januari verder. Dan stemmen de leden onder meer over het lot van het presidium.

Waarom je dieren nooit moet verhuizen

Hoe kan een drugsbaron een nijlpaardenplaag veroorzaken? En waarom worden ooievaars die niet langer in Afrika overwinteren steeds roder? Hoogleraar Raf De Bont geeft het antwoord op het wetenschapsfestival Moving Animals.

DOOR VINCENT BONGERS

De Colombiaanse drugsbaron Pablo Escobar, oprichter van het Medellínkartel, werd in december 1993 doodgeschoten door de politie tijdens een poging om hem te arresteren. Escobar had een enorm fortuin verdiend met de handel in cocaïne, die voornamelijk in de vs werd verkocht.

Zijn basis was een landgoed met de naam *Hacienda Nápoles*. Bij de ranch lag een vliegveld en op het door *Jurassic Park* geïnspireerde terrein stonden dinosaurusbekenden. Ook liet Escobar een stierenvechtarena aanleggen én een dierenpark met onder andere olifanten, neushoorns en giraffes.

'Hij had ook vier nijlpaarden uit de vs te pakken gekregen voor zijn privé-zoo', zegt Raf De Bont. De hoogleraar geschiedenis van de wetenschap en het milieu aan Maastricht University geeft op 2 februari een lezing op het wetenschapsfestival *Moving Animals*, in Naturalis.

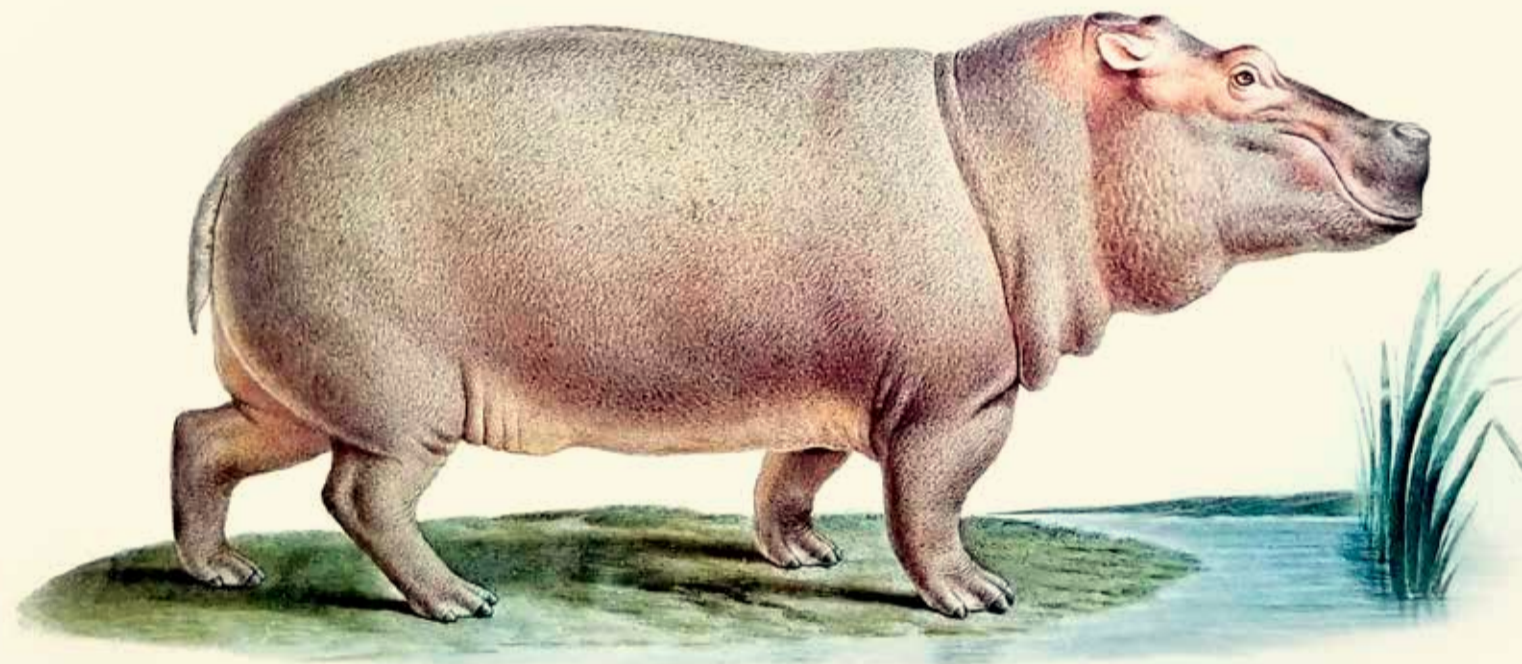
'Na Escobars dood raakte zijn hacienda in verval en zijn er nijlpaarden ontsnapt', vertelt De Bont. 'Hoewel ze van nature uiteraard voorkomen in Afrika bleken ze ook heel goed te gedijen in de Zuid-Amerikaanse jungle. Eerst was dat geen probleem. Het werd zelfs een toeristische attractie. In een dorpje waar normaal vrijwel niemand kwam, was het op eens druk.'

De populatie groeide echter hard. 'Al snel waren het er een paar honderd. Die nijlpaarden eten enorm veel en hebben een grote impact op het ecosysteem.' Bepaalde planten en dieren werden daardoor weggedrukt. 'Het werd een biodiversiteitsprobleem, vond de Colombiaanse overheid.' Ook vielen de nijlpaarden soms mensen aan, dus werd besloten ze af te schieten.

'Opvallend genoeg kwam daar protest van dierenrechtenactivisten uit de Verenigde Staten tegen. De activisten spanden een rechtszaak aan tegen de Colombianen. De nijlpaarden moesten beschermd worden.' Pogingen de dieren te steriliseren bleken vervolgens niet effectief genoeg. 'Ze planten zich sneller voort dan het programma kan worden uitgevoerd. Nu is uiteindelijk het plan opgevat om zo'n zeventig dieren te vangen en die over te vliegen naar dierenparken in Mexico en India.'

Het grote misverstand, betoogt De Bont, is dat alle dieren tot een eeuwige, onveranderlijke natuur behoren. 'Dat is natuurlijk niet zo. Het bestaan van deze nijlpaarden is helemaal vormgegeven door de gevolgen van drugshandel. Het zijn moderne nijlpaarden, en een goed voorbeeld van het gegeven dat beesten een specifieke eigen geschiedenis hebben.'

De Bont coördineert het NWO VICI project 'Moving Animals: A History of Science, Media and Policy in the Twentieth Century'. In dit project onderzoeken hij en

'Het bestaan van de nijlpaarden in Colombia is helemaal vormgegeven door de drugshandel'

zijn team hoe mensen de bewegingen van wilde dieren over grote afstanden hebben bestudeerd, weergegeven en gestuurd. De nijlpaarden van de drugsbaron belandden per ongeluk in de Colombiaanse jungle. Het komt ook voor dat dieren ergens worden geïntroduceerd om een probleem op te lossen, soms met desastreuze gevolgen. 'Een van mijn promovendi doet onderzoek naar de Indische mangoeste. Een roofdier, dat zoals de naam al doet vermoeden, voorkomt in delen van Azië. Dit dier is eind negentiende eeuw in het Caraïbisch gebied uitgezet om ratten – ook al een invasieve soort trouwens – te bestrijden, bijvoorbeeld op suikerrietplantages in Jamaica.' Die ratten vraten alles kaal, dus de mangoesten moesten de landbouw redden. Alleen: 'De mangoesten bleken zich zeer lekker te voelen op de plantages en richtten zich niet uitsluitend op ratten als prooi. Ze aten ook allerlei vogels en reptielen en richtten echt een ravage aan. Bij natuurbeschermers is dit echt een voorbeeld van de mens als de leerling-tovenaar: voordat je het weet heb je geen controle meer over de bezem. Als je dieren verplaatst, kan dat allerlei onverwachte gevolgen hebben.'

Een ander treffend voorbeeld: de rosse stekelstaart. 'Dat is een eendensoor uit Amerika. Het is een heel mooi dier, het mannetje heeft een opvallende blauwe snavel.' Een verzamelaar in Engeland importeerde in 1948 drie paartjes van deze vogels. 'Een aantal van deze zogeheten "ruddy ducks" ontsnapte vervolgens. Dat leek in het begin geen probleem, want een mooie toevoeging aan het wildbestand. De eenden verspreidden zich vervolgens over continentaal Europa en daar bleek de stekelstaart te kruisen met de witkopend. Die laatste stond al onder druk, er waren beschermingsprogramma's uitgerold.'

De pers maakte ervan dat de witkopend dreigde te verdwijnen omdat de mannetjes niet op konden tegen de agressievere verleidingskunsten van de sexy rosse stekelstaart. Het gevolg: de *ruddy ducks* werden overal afgeschoten. Behalve het verhuizen van dieren kan ook een veranderend landschap dierenpopulaties ingrijpend veranderen. Zo blijven steeds meer ooievaars, die voorheen in de winter naar Afrika trokken, in Europa hangen.

'In Spanje heb je veel open vuilnisstortplaatsen, die associeer je vooral met meeuwen, maar ooievaars kunnen daar ook het hele jaar voedsel vinden. 'Aanvankelijk waren er een paar "opportunistische" ooievaars die niet meer naar Afrika migreerden: het is veel makkelijker om lekker in Spanje te blijven. Vervolgens bleek dat de achtergebleven ooievaars het veel beter deden dan de vertrekkers. Zo'n migratie is natuurlijk een enorm gevaarlijke onderneming. Als de vermoeide Afrika-gangers terugkeerden in Europa, hadden de Spaanse vogels al eieren gelegd. Die hadden dus een voorsprong. Steeds meer ooievaars lijken het nu af te leren om naar Afrika te vliegen.'

Ook nu kwamen natuurbeschermers in actie. 'Zij gingen pleiten tegen EU-wetgeving die open stortplaatsen verbiedt. Want er is angst dat de ooievaarspopulatie zonder die vuilnisbelten in elkaar stort.'

De Spaanse vogels veranderen ook. 'Deze ooievaars eten onder andere een invasieve rivierkreeftensoort in Spanje. Door het pigment in die kreeften krijgen ze een rodere snavel en poten. Dit zijn dus moderne ooievaars, anders dan die van honderd jaar geleden.'

De Bont ziet ook hoe het perspectief op diersoorten gaandeweg kan veranderen. Zo is de status van de wilde hamster, ook wel bekend als de korenwolf, in Nederlands-Limburg, behoorlijk gestegen. 'Daar waren er op een bepaald moment nog maar vijftien van. Er is vervolgens enorm geïnvesteerd om die populatie in stand te houden. Deze beestjes werden in de negentiende eeuw juist heel actief bestreden. Ze werden echt als een invasieve plaag gezien. Nu is de korenwolf een icoon van de streek.'

Net zo boeiend is de beeldvorming rond de terugkeer van de wolf naar Nederland. 'Natuurbescherming is enorm populair geworden, maar dan gaat het vaak wel om dieren die we zelf niet in het wild tegenkomen. De nadruk bij het grote publiek ligt vaak op gorilla's, panda's en tijgers. In zekere zin is dat natuurlijk makkelijk: wij hebben hier geen last van Bengaalse tijgers, maar voor de bevolking in Bangladesh en India ligt dat anders. Bij het beschermen van wolven zien veel mensen dat probleem ineens wel, want die bijten schapen dood. Dan is het eenvoudiger om campagnes te richten op de bescherming van dieren in een verre "wildernis".'

Wetenschapsfestival Moving Animals, Lezingen, films en workshops over de geschiedenis en biologie van dieren in beweging, Naturalis, vrijdag 2 februari, 19.00-22.00 uur

De lessen van John, Paul, George en Ringo

Op kantoor gelden soms dezelfde wetten als in de beroemdste band ter wereld. Daarom geeft Pim Perquin een lezing over 'leiderschaps- en levenslessen van The Beatles'. 'Soms blijft de nieuweling op werk de tweede viool spelen.'

DOOR VINCENT BONGERS

I'll play whatever you want me to play', zegt de geïrriteerde Beatles leadgitarist George Harrison in 1969 tegen bandgenoot Paul McCartney tijdens de opname van de film *Let it be*. 'Or I won't play at all if that's what you want. Whatever it is that'll please you, I'll do it!' Dit fragment wordt er altijd uitgelicht als kenmerkend voor de sfeer in de band tijdens deze sessie, vertelt Beatleskenner en fiscaal jurist Pim Perquin, die maandag bij Rechten een lezing geeft over 'leiderschaps- en levenslessen van The Beatles'. 'We weten door de documentaire *Get Back* uit 2021 dat dat niet terecht is. In die film krijgen we veel meer materiaal te zien dan in *Let it be* en het blijkt dat Beatles echt niet alleen maar ruzie maakten in deze periode.' George stapte zelfs even uit de band. 'Maar in *Get Back* zag je ook de goede samenwerking. Je zit midden in het creatieve proces. 'Het fragment is een reactie op wat er eerder gebeurde bij het opnemen van het nummer 'Hey Jude'. George wilde een gitaarpartij spelen in dat liedje. Paul gooide die partij resoluut in de prullenbak en dat zindert nog na.' Het fragment is kenmerkend voor de rol van George in de band. Hij was de jongste, maar ook zeer getalenteerd, schreef klassiekers 'Here Comes The Sun' en 'While My Guitar Gently Weeps'. 'Hij moest echter altijd opboksen tegen John en Paul. Ik heb een

zwak voor de underdog in The Beatles. En dat is George. Een band kun je vergelijken met een team op kantoor. George kwam er ook net iets later bij dan de twee andere componisten in

de band. Soms blijft de nieuweling op werk de tweede viool spelen.' Maar hoe zit dat dan met drummer Ringo Starr? 'Hij was in zekere zin ook een underdog, maar had er nooit last van omdat hij een minder getalenteerde liedjesschrijver was. Ringo was al blij dat hij in zo'n mooie band mocht drummen.' Volgens Perquin is er een aantal lessen dat je van de band kunt oppikken. 'Ik geef overigens geen muziekles. Ik speel namelijk geen noot muziek. Nou ja, ik kan 'Het Smurfenlied' van Vader Abraham met één vinger op de piano spelen, *that's it*.' Perquin neemt veel tijd voor het verhaal van de band voordat ze doorbraken. 'In het begin hebben ze een aantal bepalende keuzes gemaakt. In 1960 durfden ze het al aan om "ja" te zeggen op het aanbod om in Hamburg te gaan spelen. George was toen nog maar zeventien. De cafés en zaaltjes waar ze optreden zaten vol met rauw publiek: haast de punks van die tijd. Daar zijn de Beatles volwassen geworden, als mens en muzikant. Deze periode was cruciaal. Toen ze doorbraken, konden ze meteen *performen*. Een van mijn lessen is het belang van veel vlieguren maken in de luwte. Ga eerst maar een tijdje oefenen.' De lezing heeft de titel 'Tomorrow never knows', vernoemd naar het psychedelische nummer op de plaat *Revolver* uit 1966. 'Het is een van hun beste songs en is kenmerkend voor hun

drang naar innovatie. Het is het definitieve scharnierpunt in de ontwikkeling van de oude naar de nieuwe Beatles. De titel is ook heel mooi. Het is een zogeheten *Ringoism*, een niet bestaande maar wel treffend klinkende uitdrukking die Ringo gebruikte. Een ander voorbeeld is *A Hard Day's Night*, de titel van een van de Beatlesfilms. "Tomorrow never knows" past ook bij de filosofie van de band, ze deden niet aan langetermijnplanning.' Een ander belangrijk sleutelmoment is het besluit van de band in 1966 om niet meer op te treden en uitsluitend nog te focussen op studiowerk. 'Met optreden konden ze nog ontzettend veel geld verdienen, maar ze kiezen niet voor commercie maar voor de creativiteit.' Die beslissing levert de band uiteindelijk heel veel op, ook financieel, want er volgen een reeks zeer creatieve en succesvolle platen. 'Dat weet je alleen niet van tevoren. Die vraag kan iedereen ook aan zichzelf stellen: wil ik me nog ontwikkelen? Moet ik een deur dichtgooien en iets anders gaan doen?' Perquin: 'Ik ben zelf meer dan twintig jaar partner geweest bij een groot adviesbureau. Een paar jaar geleden heb ik ervoor gekozen om daar weg te gaan. Ik wist nog niet wat ik daarna ging doen, maar vertrok wel vanuit de gedachte: ik verdien hier veel geld maar wil toch nieuwe dingen doen. Ik had bij het maken van die keuze niet de Beatles in gedachte hoor, die link maak ik nu. Ik ga niet klakkeloos de band volgen. Zo'n grote fan ben ik nu ook weer niet.'

Pim Perquin, *Tomorrow never knows*. Leiderschaps- en levenslessen van The Beatles. Lezing voor alumni, Kamerlingh Onnes Gebouw, 29 jan 19:30 - 22:00 uur, €19,50

'Ga eerst maar een tijdje vlieguren maken in de luwte'

In sommige wijken word je zieker

De Stevenshof in Leiden

Complexe ziektebeelden en sociale omstandigheden hebben vaak een grotere invloed op elkaar dan werd aangenomen. Leidse medici onderzoeken de wisselwerking tussen deze factoren.

DOOR ELSE VAN DER STEEG
FOTO TACO VAN DER EB

'Stel: diabetes en depressie komen samen voor, dan zijn de klachten van beide problemen veel heftiger', zegt Matty Crone, onderzoeker bij het Leids Universitair Medisch Centrum en de Universiteit Maastricht. 'Dat zie je vervolgens vaker voorkomen bij mensen met slechtere omstandigheden, zoals financiële stress of eenzaamheid.' Crone leidt het onderzoek naar syndemische kwetsbaarheid: de samensmelting van meerdere gezondheids- en sociale problemen. 'Dat die op elkaar inspelen is logisch, maar dat die samensmelting tot een grotere ziektebelasting leidt is minder bekend. Welke mechanismes zitten daarachter? En hoe vertaalt je dat naar interventies? Onderzoek daarnaast staat nog in de kinderschoenen.' Crone benadert van het geheel is juist belangrijk om de klachten van individuen te verminderen en welzijn te verbeteren, legt Crone uit. 'Nu wordt er vaak gefocust op een enkel probleem of een enkele aandoening, terwijl er juist sprake is van meerdere problemen. Je ziet vaak dat stress samenhangt met gezondheidsproblemen. Die stress levert vervolgens nog meer gezondheidsproblemen op en zo kom je in een vicieuze cirkel terecht. Dit zorgt voor een slechtere gezondheid en slechter welzijn en

naar verwachting een hoger zorggebruik. Het systeem is er nu te weinig op ingericht om met die complexiteit om te gaan.' Neem het voorbeeld van depressie en diabetes. 'Door depressieve klachten houd je je minder aan de diabetesbehandeling waardoor de ziektebelasting van diabetes verergert. Minder vaak wordt er nog gekeken naar de twee ziekten en hoe die elkaar beïnvloeden, of hoe ze samenhangen met sociale problemen.' Die opeenstapeling komt vaker voor in wijken waar inwoners zorgen hebben, bijvoorbeeld over inkomen, wonen en werk: Moerwijk in Den Haag en Stevenshof in Leiden bijvoorbeeld. 'Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is: iets aan die gezondheidsongelijkheid doen. We zoeken uit hoe je die vicieuze cyclus kan doorbreken.' 'We doen dit om gericht een interventie te kunnen ontwikkelen', zegt promovendus Samantha Groenestein, die zich richtte op de Stevenshof. 'In plaats van het bestrijden van symptomen, kijken we naar het onderliggende probleem. De syndemische kwetsbaarheid speelt vooral in gezinnen, daarom focussen we ons in het onderzoek verder op die groep.' De doelgroep is gekozen samen met bewoners en professionals die wonen en werken in de wijken. Daarnaast werd met behulp van cijfers van huisartsen en het CBS ingezoomd op de gezondheid van kinderen en jongeren in Den Haag en Leiden. De onderzoekers bekeken welke aandoening vaker samen voorkwamen en welke sociale en gezinsfactoren hiermee samenhangen. Groenestein: 'Veelvoorkomende clusteringen die we vonden bij jongeren zijn bijvoorbeeld de combinatie van astma en eczeem en van buikklachten met algemene pijnklachten en ook veel angst- en stemmingsstoornissen. Deze clusters gaan vaak samen met sociale- en gezinsproblemen: deze jongeren hebben gemiddeld vaker alleenstaande ouders en ou-

ders die zelf ook een fysieke of mentale aandoening hebben.' Crone: 'Vaak is er een link met sociale omstandigheden. Wij vragen ons af: hoe zit dat precies en wat kan je eraan doen? De maatregelen zijn nu vaak op het individu gericht en minder op de omgeving.' Daardoor wordt de stapeling van de verschillende problemen over het hoofd gezien. 'Terwijl, als je kijkt naar die stapeling van problematiek in gezinnen of wijken, kun je het ook zien als een soort ramp voor deze gezinnen en zou het goed zijn om samen met gezinnen, professionals en beleidsmakers na te denken over wat je hier proactief in het beleid, de zorg en de wijk aan kan doen om zo de gezondheid en welzijn van deze gezinnen te versterken.' De volgende stap in Stevenshof en Moerwijk is om de problemen verder in kaart te brengen, te onderzoeken wat leidt tot de stapeling van gezondheids- en sociale problemen en uit te zoeken wat we doen om dit tegen te gaan of te voorkomen. Hiervoor worden nog deelnemers gezocht. Groenestein: 'We zoeken bewoners die willen meedenken met het onderzoek, een rol willen spelen als medeonderzoeker of die juist willen meewerken aan interviews of focusgroepen.' Ouders met gezinnen, maar ook studenten uit deze wijken zijn welkom om deel te nemen. 'In de cijfers zien we dat deze problemen spelen, maar wij willen ook graag weten waarom en bij wie ze spelen. Waarom kunnen mensen in een omgeving of onder bepaalde omstandigheden minder goed omgaan met die syndemische kwetsbaarheid en waarom lukte het sommige mensen juist wel? Dat willen wij begrijpen.'

Interesse om deel te nemen aan het onderzoek? Neem contact op met Samantha Groenestein: s.f.groenestein@lumc.nl

Nu écht gepromoveerd, met terugwerkende kracht

Op vrijdag 19 januari konden gepromoveerden die tijdens de coronaperiode hun doctorsbul hadden gehaald dit alsnog fysiek komen vieren in het Academiegebouw. De doctoren kregen de gelegenheid om alsnog hun naam in het

zweetkamertje te zetten. Voormalig rector Carel Stolker ontving de ongeveer 150 oud-promovendi die vanuit heel Nederland maar ook uit Malta, Florence en Kyiv hun oude universiteit weer bezochten. Foto Taco van der Eb

We hebben meer Bertha's nodig

'Laat vrede niet over aan ouderen waar niemand naar luistert'

De Oostenrijkse activist Bertha von Suttner (1843-1914) publiceerde een klassieke anti-oorlogsroman en wist Alfred Nobel zover te krijgen om een prijs voor de vrede te financieren, die ze zelf in 1905 zou krijgen. De Leidse onderzoeker Greta Noordenbos schreef een boek over haar.

DOOR VINCENT BONGERS

naar een secretaresse. 'Deze man blijkt de Zweedse dynamiettycoon Alfred Nobel te zijn. Bertha gaat niet voor hem werken, maar ze smeden een vriendschap die heel belangrijk zal blijken.'

Uiteindelijk trouwt Bertha in het geheim alsnog met Arthur. Het echtpaar maakt een opvallende keuze en vertrekt richting de Kaukasus. 'Bertha had namelijk vriendschap gesloten met de prinses van Mingrelië, een gebied in het huidige Georgië. Ze woonden er negen jaar, gaven taallessen en schreven artikelen en boeken. Bertha was een uiterst begaafd auteur.'

De kiem voor haar revolutionaire en vernieuwende anti-oorlogsboek *Die Waffen nieder!* (1889) werd daar gelegd. 'Ze maken in de Kaukasus een oorlog mee tussen de Russen en het Ottomaanse Rijk. Het echtpaar zag de vreselijke gevolgen. Het boek is een gefingeerde autobiografie in romanvorm. Hoofdpersoon Martha verliest twee echtgenoten door de oorlog. De eerste sterft op het slagveld, de tweede wordt geëxecuteerd omdat hij een verrader zou zijn. 'Bertha beschrijft de ellende zo realistisch dat sommige lezers dachten dat het haar eigen levensverhaal was. Ze werd regelmatig gecondoleerd met haar verlies. Mensen dachten dat ze inmiddels een derde echtgenoot had.'

In die tijd gingen vrijwel alle boeken over hoe mooi en eer- vol sterven op het slagveld was. 'Martha, die zich aanvankelijk een "dom gansje" voelt, gaat fel tegen die ideeën in. De beschrijvingen van de oorlogsellende in de roman zijn zeer expliciet. 'Gewonde mannen lagen nog uren in een poel van bloed, urine en modder voordat ze stierven. Ze smeekten om water en riepen niet "eer aan de keizer" maar om hun moeder.'

In een scène beschrijft ze een muur van op elkaar gestapelde lijken: een van de lichamen 'leefde nog, maar zat ingeklemd tussen de andere "bouwstenen", waarbij zijn armen bewogen, maar hij geen kant op kon'. Noordenbos: 'Bertha richtte zich niet alleen op het slagveld maar beschreef ook het moeten vluchten voor het oorlogsgeweld en de ontwijking van de economie door de strijd.' Ze pakte het nationalisme, de adel en de verstikkende macht van de kerk aan. 'De roman is ook kritisch op de media die de bevolking ophitsten. Verder komt ze op voor vrouwenrechten en verzet ze zich tegen het steeds sterker wordende antisemitisme.'

Het boek werd een bestseller. Ze stuurde de roman ook naar Nobel. 'Hij was enthousiast en is haar activisme zijn hele leven financieel blijven steunen.' Hij was een opvallende bondgenoot. Zijn vader was wapenproducent geweest en zelf leverde Nobel dynamiet aan strijdende partijen. Wel hadden Bertha en hij verschillende ideeën over de te bereiken vrede. 'Nobel zag afschrikking als oplossing; door de

ontwikkeling van een enorm krachtig wapen zou niemand nog een oorlog durven beginnen.' Bertha wilde conflicten juridisch oplossen. 'Ze pleitte keer op keer voor een Permanent hof van Arbitrage waar geschillen tussen landen aan konden worden voorgelegd. Dat hof is er overigens, mede door Bertha's inzet, in 1899 ook gekomen en is gevestigd in het Vredespaleis in Den Haag. Ik vind het jammer dat het niet veel meer power heeft gekregen.'

'Jammer genoeg heeft Nobel gelijk gekregen. De atoom- bom is tot op zekere hoogte het afschrikwekkende wapen waar hij over sprak. Hoewel er ondanks deze nucleaire dreiging nog tal van oorlogen zijn gevoerd. Poetin verwijst zelfs naar de mogelijke inzet van kernwapens; zeer verontrustend en alarmerend.'

Bertha en Nobel hebben elkaar maar drie keer ontmoet. Hun contact verliep vooral via brieven. 'De laatste ontmoeting was in Zwitserland. Hij was toen al bezig met zijn testament en had prijzen bedacht voor natuurkunde, scheikunde, geneeskunde en literatuur. Vrede ontbrak nog en op aandringen van Bertha heeft Nobel dat toch geregeld. Zelf kreeg ze, als eerste vrouw, de prijs in 1905.'

Privé had ze toen al de nodige ellende meegemaakt, ook in haar huwelijk. 'Het echtpaar had een pleegdochter aangenomen. Deze vrouw ging een relatie met Arthur aan. Bertha werd helemaal buitengesloten. Dat deed haar heel veel pijn. De pleegdochter schreef vervolgens ook nog een boek over de affaire. Iedereen die dat las, wist dat het over hen ging. 'In deze periode wilde Bertha er eigenlijk niet meer zijn: maakte haar testament al op en schreef afscheidsbrieven. Haar trouwe collega Alfred Fried heeft haar er weer bovenop geholpen. Arthur stierf in 1902, Bertha is hem altijd haar grote liefde blijven noemen. 'Zelf overleed ze een week voor het begin van de Eerste Wereldoorlog. 'Ze had al de nodige ellende zien aankomen. In 1912 schreef ze het boek *Die Barbärisierung der Luft* over het gevaar van allesvernietigende luchtaanvallen: bommen die als dodelijke hagel uit de lucht kwamen vallen.'

Haar vredesmissie is helaas niet geslaagd, treurt Noordenbos. 'Er zijn heel veel nieuwe Bertha's nodig om vrede te bereiken. Ik zie een sprankje hoop. Jongeren zijn heel veel bezig met klimaat, en dat is prachtig. Wat mij betreft komen er nog meer Greta's. Bertha heeft wel eens gezegd over jonge mensen: "Waarom doen jullie niets?" Laat het niet over aan oudere vrouwen waar toch niemand naar luistert. Ik ben het daar erg mee eens.'

Greta Noordenbos, Bertha von Suttner, vredesactivist, feminist en Nobelprijswinnaar. Uitgeverij Eburon, 222 pag. €24,90

Interested in learning a language? Register for one of our courses!

The Academic Language Centre offers a wide range of practical language courses!

Foreign Languages

- English
- French
- German
- Italian
- Spanish
- Swedish
- Arabic
- Chinese
- Japanese
- Korean
- Persian
- Russian

Dutch

- Dutch courses: once or twice a week
- Dutch Conversation Lessons
- Dutch for German Speakers
- Dutch Intensive and Super Intensive

For more information

071 - 527 2332

atcleiden.nl

academisch_talencentrum

Universiteit
Leiden
Academic Language Centre

Connecting through language

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs, 2** leerlingen. Taal en rekenen. **Voortgezet onderwijs:** *Natuur- en scheikunde 3 vmbo t.t. *Taal (verslag schrijven), rekenen, mbo beveiliging, tweede jaar. **Leiden-Zuid, *4** leerlingen basisonderwijs, groep 4, 5 en 6. Woordenschat, lezen. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoo-men@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijfdeertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marciëlle van der Kraan
m.w.svan.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Eise van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Pol Koopman (stagiair)

Medewerkers: Romy van den Akker | Emiel Beinema | Lente van den Berg | Remco Breuker | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Maia de Quay

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk,
Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet b.v.
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023-571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/advertentie/>
Weekblad

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Zoë van Litsenburg | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

CULTUUR

Florerende overlevende

‘We moeten geen slachtoffers zijn’, zegt gastconservator Azu Nwagbogu, die een tentoonstelling met contemporaine Afrikaanse kunstenaars samenstelde.

DOOR MARK REID

In Wereldmuseum Leiden (voorheen Museum Volkenkunde) is tot en met november de tentoonstelling *In Schitterend Licht* te zien. Een primeur voor het museum, want in plaats van etnografische, historische of cultuurobjecten bestaat de tentoonstelling uit werken van contemporaine Afrikaanse kunstenaars.

De expositie is samengesteld door gastcurator Azu Nwagbogu, oprichter van het LagosPhoto Festival en de African Artists' Foundation, een non-profitorganisatie die Afrikaanse kunst en kunstenaars promoot. Hij noemt de collectie Afrikaanse kunst die het Wereldmuseum verzameld heeft 'uniek voor Nederland'. Nwagbogu: 'Door kunstenaars te volgen en hun werk structureel te verzamelen, biedt het museum een platform aan veel kunstenaars uit Afrika en haar diaspora.'

Afrikaanse kunst krijgt de afgelopen jaren steeds meer aandacht in musea en tentoonstellingen. Waar veel Europese kunst in de afgelopen decennia wel geïnspireerd werd op Afrikaanse werken en thema's, werd kunst van Afrikaanse makers zelf nog als primitief beschouwd. *In Schitterend Licht* hoopt dat koloniale gedachtegoed te bestrijden. Volgens het museum is het nodig om Afrikaanse kunst een podium te geven om 'een mondiaal perspectief te bieden en zo het hedendaagse continent Afrika op een nieuwe manier te tonen'.

Het thema kolonialisme komt ook in letterlijke zin terug in de tentoonstelling. Zo is er onder andere werk van Cercle d'Art des Travailleurs de Plantation Congolaises (CATPC) een kunstcollectief van plantagearbeiders uit de Democratische Republiek Congo. Dit genootschap maakt kunstwerken op een hectare grond van een voormalige palmolieplantage die ze hebben teruggekocht van Unilever.

In hun houten sculptuur 'Someone is getting rich' is de plantage nog zichtbaar aanwezig, met verworpen palmbomen die verwoesting van de koloniale tijd uitbeelden. Tegelijkertijd laat CATPC in hun verbeelding van het Afrikaanse heden kunst zien die nu achter slot en grendel ligt in musea in het Westen; ooit weggenomen of geroofd. Kolonialisme is duidelijk nog niet voorbij, wil het collectief de kijker vertellen.

Zelf zijn de makers hard bezig om daar iets aan te doen. Met het geld dat hun werkt oplevert koopt CATPC meer delen van de plantage terug, om de natuur daar te laten herstellen.

Voor Nwagbogu was het een vrolijke verrassing toen hij zag dat het Wereldmuseum een werk van de Malinees Abdoulaye Konaté in haar collectie had; volgens de gastcurator een van de grote meesters van Afrikaanse kunst, die bekendheid verwierf met brede, gekleurde doeken van Malinese stof.

Van hem is het werk *Offrande des couleurs* te zien, in dit geval een uitvergrote jagerstuniek, waar de kleurenbanden verwijzen naar bloed, aarde en de spirituele wereld. De afgebeelde kolanoot heeft een bijzondere betekenis, zegt gastcurator Nwagbogu. 'Dit werkt haalt inspiratie uit traditionele Afrikaanse begrotingen. De kolanoot is een bekend symbool, het is een groet. Iedereen die je ontvangt als gast geef je een kolanoot, bij wijze van welkom. Het is vergelijkbaar met in Europa iemand koffie aanbieden. En grappig genoeg bevat de kolanoot ook cafeïne.' Konaté is een kunstenaar die al vijftig jaar actief is en volgens Nwagbogu drie tijdlijnen overbrugt: het traditionele, het moderne en het contemporaine.

Die overbrugging zie je ook terug in het werk van de Zuid-Afrikaanse schilder Wonder Buhle Mbambo, die in een van zijn werken zijn grootmoeder centraal stelt. 'Veel kennisoverdracht in Afrika gaat van moeder op kind, of van grootmoeder op kleinkind', aldus Nwagbogu. 'En Wonder Buhle is een voorbeeld van hoe je heel geletterd en ontwikkeld kunt worden met als enige onderwijs de kennis die je meekrijgt van je vader of moeder. Het schilderij van zijn grootmoeder belichaamt de kern van deze tentoonstelling. Hoe je kennis kan benaderen die niet is georganiseerd zoals we dat verwachten, of hoe we geleerd hebben dat onderwijs eruitziet.'

Hoewel kolonialisme een rijk thema is voor een tentoonstelling over hedendaags Afrika, wilde curator Nwagbogu bij het samenstellen van *In Schitterend Licht* toch verder kunnen kijken. 'Veel curatoren in Afrika zien kolonialisme en erfgoed als de grootste drijfveer van kunstenaars. Maar mijn interesse ligt meer bij hoe we aan de complexiteit van het verleden voorbij kunnen gaan. Daarbij bedoel ik niet dat we het moeten vergeten of links moeten laten liggen, maar dat we niet slachtoffers moeten zijn, eerder overlevende. Mensen die ondanks alle historische complexiteit kunnen floreren.'

In Schitterend Licht is te zien tot en met 3 november 2024 in Wereldmuseum Leiden

Om de natuur te herstellen
kopen kunstenaars delen
van een oude plantage terug

‘De huur is pittig, maar ik werk veel en ben meer gaan lenen’

DOOR LORENZO GERRITSEN
FOTO TACO VAN DER EB

Huis: Breestraat
Grootte: 20 m²
Huur: € 1075 incl.
Aantal bewoners: 1

Hoe is het om boven een restaurant te wonen?

‘Als ik thuiskom, is er altijd iemand om gedag te zeggen. Om in mijn woning te komen moet je ook door de aankomsthal van restaurant Just Meet. Daar ontvangen ze gasten en dan moet ik daarlangs sneaken. Het is altijd gezellig. Ik ken al het personeel.

‘Helaas krijg ik nooit een gratis drankje. De wijn ziet er namelijk best nice uit. Ik moet er eigenlijk een keer eten, maar het is best duur.

‘Mijn studio heeft wel een pittige huur, want ik krijg geen huurtoeslag. Gelukkig lukt het mij financieel op de een of andere manier. De basisbeurs is weer terug

en ik werk veel. Ik ben ook extra gaan bijlenen. Dat de rente omhoog is gegaan is kut, maar dat is een probleem voor later. Zolang ik het kan betalen, blijf ik hier wonen.’

Waar werk je dan?

‘Ik werk als kassamedewerker bij de Albert Heijn en bij de Indische boekwinkel Moesson in Den Haag. De winkel is voortgekomen uit een Indisch maandblad voor iedereen die wat te maken heeft met de Indische cultuur. Ik beheer de webshop en organiseer evenementen in de winkel.

‘Ik heb een grote connectie met Indonesië. Beide ouders van mijn moeder zijn op Java geboren. Zij zijn na de oorlog naar Nederland verhuisd. Mijn oma heeft een typisch Indische mentaliteit. Ze heeft zich gelijk aangepast aan de Nederlandse cultuur.’

Wat bedoel je met een typisch Indische mentaliteit?

‘Het is heel wisselend. Je hebt een groep Indo’s die niets liever willen dan teruggaan, maar ook mensen die alles hebben achtergelaten. Zij doen alsof er niks is gebeurd. Je hebt de slogan “Ik ben en blijf Indo”. Voor sommigen is dat echt een mantra, maar mijn oma wil er niks van weten.

‘Zelf zou ik graag ooit naar Indonesië gaan. Maar ik heb niet het gevoel dat ik dan “mezelf ga vinden”. Ik hoor soms van mensen dat ze zich meteen thuisvoelden toen ze uit het vliegtuig stapten. Ik ben daar te nuchter voor. Het lijkt me gaaf om het geboortedorp van mijn oma en opa te zien, maar tegelijkertijd heb ik dat van mijn Nederlandse grootouders ook nooit gezien.’

Je noemt je studio liever je ‘huisje’. Waarom?

‘Het voelt heel huiselijk voor mij. Ik vind het leuker dan de vierkante dozen bij het Omegaplantsoen. Zo authentiek en gezellig ga je het daar niet krijgen. Eigenlijk ben ik heel claustrofobisch en dit huis heeft alleen twee bovenramen. Gelukkig viel het heel erg mee, omdat het zoveel leuke hoekjes heeft.

‘Er staan allemaal dingen die met mij te maken hebben. Dat bruine ding op mijn kast is een letterkast, een originele uit Engeland. Ik heb het gevonden in een kringloop. Daar lagen zetletters in voor de drukpers. Ik leer daar veel over bij mijn studie, dus ik moest deze hebben. Sommigen stoppen kleine dingen in de vakjes, maar leeg vind ik hem ook erg mooi.

‘Dat schilderij met de post-it heb ik gevonden in New York. Op de grond. Een Italiaanse kunstenaar had drieëndertig kopieën verspreid door heel New York. Op de post-it stond: “Take me!” Ik vond het zo schattig dat ik het tijdens het inlijsten erin heb laten zitten. Als je goed kijkt, zie je nog een voetafdruk.’

COLUMN | OMAR GHALY

De moskee waar ik zo van hield, was ineens verminkt

Graag wil ik het heugelijke nieuws mededelen dat ik mijzelf gepromoveerd heb van columnist tot buitenlandcorrespondent. De komende weken schrijf ik u niet vanuit Leiden maar vanuit Egypte, vanwege een buitenlandverblijf voor mijn master.

Ik volg een vak bij het Nederlands-Vlaams Instituut in Caïro dat voor het grootste deel bestaat uit bezoeken aan archeologische sites en wetenschappelijke instituten in Egypte.

Dit om de volgende generatie Egyptologen voor te bereiden op het werken in Egypte.

Nu zullen mijn trouwe lezers ongetwijfeld weten dat dit zeker niet mijn eerste bezoek aan het land is. Ik kom er iedere zomer en spreek de landstaal vloeiend. Dat betekent dat ik mij soms eigenwijs

kan opstellen en mijn eigen plan wil trekken. Zo streek afgelopen weekend de Nederlands-Vlaamse karavaan neer in Alexandrië, de bruid van de zee. Op het programma stond een uitgebreide lunch in de Greek Club, met uitzicht op de baai en vis zo vers als vis maar zijn kan. Omdat ik van tevoren de prijzen zag, een schijntje voor Nederlandse begrippen maar stevig voor de gemiddelde Egyptenaar, besloot ik er tussenuit te knippen voor een bezoekje aan een oude vriend.

Deze vriend heet Abu Al-Abbas Al-Morsi, mijn favoriete moskee in heel Egypte. Ik kom er sinds ik jong ben en ik kan niet naar Alexandrië gaan zonder ook een bezoekje te brengen aan Abu Al-Abbas.

Ik kan me goed herinneren hoe ik mij daar als elfjarig ventje te pletter verveelde en maar ging liggen onder de koepel. Terwijl ik daar zo lag, werd ik gegrepen door wat ik zag op het plafond. Ik probeerde de losse lijnen te volgen die samen

de ingewikkelde patronen vormden. Ik probeerde alle individuele elementen te tellen. Voor het eerst in mijn leven ervoer ik dat iets perfect in harmonie was, losse vormen die tegelijkertijd één geheel vormden, zonder begin en einde.

Jaar na jaar bleef ik Abu Al-Abbas bezoeken. Een krappe maand

geleden was ik er nog met mijn zusje. Ik zag dat het plafond werd gerestaureerd. Het werd verhuuld door met doeken bedekte houten steigers. Ook al vond ik het jammer dat mijn weerzien met het plafond werd uitgesteld, kon ik genoeg nemen met het idee dat de beschadigde plekken weer in hun oude luister zouden worden hersteld.

Dus terwijl de rest van mijn reisgezelschap afgelopen weekend genoot van het uitzicht op de baai en vis zo vers als vis maar zijn kan, haastte ik me naar mijn oude vriend. Toen ik naar binnen liep, zag ik dat de steigers weg waren. Ik liep naar het midden van Abu Al-Abbas en keek omhoog. Het hele plafond zoals ik het kende was weg, in plaats daarvan was er een stuclaag aangebracht. Ik greep naar mijn telefoon om mij ervan te vergewissen dat ik het plafond niet bij elkaar gedroomd had en zocht naar een oude foto. Die had ik al snel gevonden en toen ik de twee foto's naast elkaar legde, kon ik wel janken. De moskee waarvan ik in de loop der jaren ben gaan houden was ineens verminkt.

Ik liep weer terug naar de zee en ging daar op een van de stenen zitten. Uiteindelijk is het dat wat er van heel Alexandrië over zal blijven. Een stad verzonken in de zee.

Omar Ghalay studeert Egyptologie

‘Voor het eerst in mijn leven zag ik dat iets perfect in harmonie was’